

УДК 004:657.63 (045)

С.А.Яремко, Ю.М. Данильчук, Ю.О.Мухомора
Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ І ТЕХНОЛОГІЙ В КОНТРОЛЬНО-РЕВІЗІЙНОМУ ПРОЦЕСІ ЯК ЗАПОРУКА ЙОГО УДОСКОНАЛЕННЯ ТА ЕФЕКТИВНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ

В статті проведений аналіз застосування сучасних інформаційних технологій в контрольно-ревізійному процесі, визначено проблеми, які стримують їх розвиток, а також сформовано основні напрямки удосконалення автоматизації контрольно-ревізійної роботи контролюючих органів України.

Вступ. На сучасному етапі розвитку ринкових відносин, трансформації діяльності вітчизняних суб'єктів господарювання до міжнародних стандартів та нормативів, удосконалення існуючої методики проведення обліку, контролю та аналізу, важливу роль відіграє комплекс інформаційних технологій і систем, який докорінно спрощує, удосконалює існуючі елементи економіки та формує інноваційні підходи до їх функціонування.

Охопивши майже всі сторони економічної діяльності підприємств та установ, інформаційні технології поступово переходять і в галузь державного фінансового контролю, що вносить суттєві зміни в процес проведення контрольно-ревізійної роботи суб'єктами контролю.

Використання підприємствами, установами та організаціями сучасних інформаційних методик і програм в бухгалтерському обліку вимагає від контролюючих органів удосконалення контрольно-ревізійної роботи на основі застосування комп'ютерних технологій, а також розробки автоматизованих програм проведення ревізій фінансово-господарської діяльності підприємств.

Проте, незважаючи на високу ефективність та результативність функціонування інформаційних технологій в контролі, рівень їх використання контрольними суб'єктами залишається не достатньо високим, що пояснюється наявністю численних проблем, недопрацювань та відсутністю новітніх розробок у даній сфері. Виходячи з цього, пріоритетне значення має питання вивчення існуючих заходів та методів контрольно-ревізійної роботи, місця в них інформаційних технологій, їхнього характеру та особливостей, а також автоматизації контрольно-ревізійної роботи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сутність державного фінансового контролю, економічну необхідність його автоматизації та удосконалення на основі інформаційних систем і технологій обґрунтували в своїх працях такі вчені як: В.І.Євдошак, І.К.Дрозд, Ф.Ф.Бутинець, С.В.Івахненко, М.І.Білуха, В.В.Сопко, В.О.Шевчук та інші, проте результати їх дослідження потребують подальшого оновлення.

Судячи з наявних наукових досягнень, присвячених вивченню інформатизації діяльності органів державного фінансового контролю, зазначені проблеми стали предметом вивчення багатьох дослідників, які спеціалізуються на сфері інформаційного забезпечення контрольно-ревізійного процесу. Проте, питання застосування та вдосконалення системи автоматизації діяльності суб'єктів контролю на всіх рівнях залишається маловивченим.

Науковцями досліджено і подано загальні етапи проведення контрольно-ревізійної роботи, проте її автоматизація представлена як можливий шлях покращення та удосконалення контрольного процесу. До того ж, у спеціальній літературі з контролю і ревізії автори здебільшого обмежуються описом можливостей і необхідністю використання засобів обчислювальної техніки. Проте, питання щодо використання тих чи інших видів технічних засобів для виконання конкретних контрольно-ревізійних процедур в умовах застосування як ручної, так і комп'ютерної обробки вхідних даних докладно не висвітлено.

Постановка завдання. Завдяки запровадженню новітніх інформаційних систем і технологій у процес проведення перевірок зменшується обсяг рутинної технічної роботи під час здійснення контрольних операцій, знижується трудомісткість процедур ревізії, що дає змогу більше уваги приділяти контролю за вірогідністю показників первинних документів, а також поглибити економічний аналіз, дослідити причини, які сприяють проявам недоліків.

Актуальність створення системи інформаційно-аналітичного забезпечення державних контролюючих органів, необхідність впровадження в життя нових інформаційних технологій

обумовлюється тим, що вони є засобом підвищення ефективності та прозорості державного контролю, а також фактором удосконалення системи контрольно-ревізійної роботи.

На основі наведеного вище, метою публікації є аналіз стану використання в контрольно-ревізійній роботі відповідних інформаційних технологій, виявлення проблем, які стримують їх подальший розвиток та формування напрямків покращення контрольно-ревізійної роботи на основі сучасних інформаційних технологій.

Основна частина. Аналітичний огляд джерел [1 - 4] дозволив встановити, що на сучасному етапі застосування інформаційних технологій в Україні в різних галузях економіки потребує розвитку і вдосконалення. Так, відповідно до проведеного компанією Economist Intelligence Unit у шістдесяти країнах світу дослідження за якістю інформаційних технологій, Україна займає 45, а Росія – 44 місце. Такі результати свідчать про недостатню забезпеченість суб'єктів господарювання відповідними новітніми технологіями. Подібна ситуація виникає і у сфері державного фінансового контролю, тому необхідним є дослідження існуючої методики і напрацювань у частині автоматизації контрольно-ревізійної роботи, які на сьогодні використовуються найбільшим чином суб'єктами контролю [1, с. 45].

Для вирішення за допомогою комп'ютерної техніки управлінських завдань, у тому числі і ревізійних, необхідно здійснити цілий комплекс робіт з проектування функціонального, інформаційного, організаційного, програмного та інших видів забезпечення автоматизованої обробки певної інформації.

За допомогою інформаційних технологій і систем можна автоматизувати як математичні (додавання, віднімання тощо), так і логічні (порівняння, вибірка та інше) дії, що виникають у процесі ревізії. Інформаційні масиви, банки даних дозволяють використовувати програмним шляхом у будь-який проміжок часу великі обсяги інформації для проведення ревізії з метою виявлення зловживань, відхилень і порушень. Програмний ревізійний контроль можливий тоді, коли при проектуванні будуть враховуватись потреби контрольно-ревізійних служб, особливості їх функціонування та специфіки роботи. Наприклад, включення до складу інформаційних масивів даних, які необхідні для ревізії, розробка спеціальних завдань для проведення ревізії [2, с. 27].

Подібне формування завдань у формі контрольно-ревізійного комплексу доцільно доручити проектним організаціям при безпосередній участі ревізорів, що дозволить обґрунтовано сформулювати функціональні завдання, включити в масиви дані, які необхідні для ревізії, передбачити видачу до друку і на дисплей відхилень, які свідчать про ознаки зловживань [3, с.170].

Незважаючи на високу ефективність інформаційних технологій, все ж таки не всі контрольно-ревізійні дії піддаються автоматизації. Так, одержання різних пояснень, довідок, виявлення причин порушень і зловживань, а також більшість дій з фактичного контролю вимагають творчих зусиль ревізора.

Ревізійні програми повинні контролювати і взаємопов'язані показники в масивах інформації і здійснювати контрольно-ревізійні записи, які свідчать про можливі зловживання; передбачати відбір і друкування даних, що підлягають ревізії за окремими ділянками обліку; перевіряти зміст масивів даних за допомогою програм, які дозволяють виявити випадки несанкціонованих змін.

Доцільно розробити пакет ревізійних тестових програм для перевірки роботи вхідних засобів контролю інформації, що обробляється на комп'ютері, спеціальні програми для контролю інформації, які оцінюють вхідні дані з позиції виявлення помилок, що найчастіше зустрічаються, програми і засоби зберігання контрольних записів, які свідчать про різні відхилення [4, с.163].

Комп'ютерна техніка застосовується ревізорами при проведенні інвентаризації активів підприємства з метою виявлення розбіжностей фактичних і облікових даних, які зберігаються в пам'яті. Прикладом такого програмного забезпечення є СУБД Microsoft Access, FoxPro та інші.

Крім перелічених можливостей інформаційних технологій, ревізори на сьогодні використовують різноманітні комп'ютеризовані методи контролю, які умовно можна поділити на два типи [5, с. 93]:

- контрольні дані – дані, що їх використовують для комп'ютерної обробки з метою перевірки функціонування комп'ютерних програм об'єкта контролю;
- програмне забезпечення контролю – комп'ютерні програми, що їх використовують для перевірки змісту файлів автоматизованих облікових систем об'єкта контролю.

Зазвичай, у країнах, де дослідження файлів баз даних у комп'ютерному контролі є поширеним явищем, ревізори для аналізу даних використовують програмні пакети ACL або IDEA,

що дає можливість контролерам проводити різноманітні операції над бухгалтерськими записами [7, с. 64].

Автоматизація контрольно-ревізійної роботи з використанням перелічених програм на сьогодні все ж таки має суттєві недоліки, незважаючи на високу продуктивність елементів даного програмного забезпечення. Серед таких проблем: відсутність нормативних документів і стандартів вітчизняного законодавства, які б чітко регламентували застосування інформаційних систем; застарілість комп'ютерних розробок у сфері державного фінансового контролю; низький кваліфікаційний рівень працівників контрольних органів; невідповідність методики та організації контрольно-ревізійної роботи особливостям функціонування суб'єктів господарювання.

Проблема посилюється ще й тим, що на сьогодні в Україні, практично в кожному органі контролю, створені та функціонують інформаційно-аналітичні системи контролю за виконанням рішень як власних, так і рішень органів вищого рівня. Але зазначені системи розміщені переважно локально, не складають єдиного комплексу, характеризуються різноманітністю у підходах, темпах розвитку й оснащенні. І як наслідок — інформаційний обмін між органами контролю здійснюється переважно у паперовому вигляді [6, с. 44].

Виходячи із даних тверджень, на пріоритетне місце виступає питання вирішення вказаних проблем шляхом формування та подальшої реалізації таких напрямків удосконалення автоматизації контрольно-ревізійної роботи:

- розвитку і поширення інформаційно-довідкової системи та інформаційної мережі Державної контрольно-ревізійної служби на базі даних оперативного обліку структурних підрозділів контрольно-ревізійного управління із застосуванням комп'ютерних технологій;
- прийняття відповідних нормативно-законодавчих актів, які б визначали основні положення автоматизації контрольно-ревізійної роботи;
- підвищення кваліфікаційного рівня ревізорів та контролерів у частині новітніх інформаційних технологій в контролі, обліку та аналізі;
- узгодження розробок та проектів програмних засобів і систем із діяльністю підконтрольних об'єктів;
- удосконалення планування, організації, проведення та методики контрольно-ревізійної роботи шляхом застосування сучасних інформаційних систем і технологій;
- проведення не лише контрольної, а й дослідницької роботи з метою отримання реальних достовірних результатів.

Висновок. Таким чином на основі проведеного аналізу використання в контрольно-ревізійному процесі інформаційних систем, проблем, які стримують подальший їх розвиток, були сформовані напрямки покращення контрольно-ревізійної роботи на основі сучасних інформаційних технологій, що є запорукою вдосконалення організаційного та виконавчого етапів ревізійної роботи, забезпечення якості і своєчасності підготовки вихідних документів, достатності ревізійних дій, дозволяючи в кінцевому підсумку прискорити процес обробки інформації та посилити контроль об'єктів для можливості інтеграції України у світове співтовариство.

1. Євдошак В.І. Шляхи удосконалення контролю в нових ринкових умовах господарювання // Облік, аналіз, аудит. – 2009. - № 2. – С. 42–46.
2. Загородній А.Г. Контроль інформаційних технологій як новий метод державного фінансового контролю // Формування ринкових відносин в Україні. – 2010. - №6. – С. 25–29.
3. Шквіра В.Д. Інформаційні технології і системи в Україні // Інтелектуальна власність. – 2010. - №9. – С. 169–173.
4. Калюга Є.В. Оцінка стану використання комп'ютерної техніки в контрольно-ревізійній роботі // Підприємництво, господарство і право. – 2010. - № 12. – С. 163–166.
5. Палій А.В. Державний фінансовий контроль – методика проведення // Вісник Української академії банківської справи. – 2010. - № 2(17). – С. 89–96.
6. Гора О.Б. Інформаційні системи контролю за виконанням державних рішень // Реєстрація, зберігання і обробка даних. – 2009. - № 4. – С. 43–50.
7. Івахненко С. Класифікація програмного забезпечення обліку і контролю // Бухгалтерський облік і аудит. – 2010. - № 9. – С. 55–64.
8. www.dkrs.gov.ua – Офіційний сайт Головного контрольно-ревізійного управління України.